

KÉZFOGÁSOK

NATAŠA MALETIN

NYÁRI PÓKHÁLÓK*

I.

Furcsa nyár volt, tele pókhálóval. Az éj folyamán keletkezett olyan titokzatos módon, hogy nem vettük észre sem azt, hogy mikor, sem hogyan. Pókokat nem láttunk, pedig mindenhol kerestük őket: a szobák sarkában, a bútorok mögött, a fák lombjában, a rothadt, odvas diók belsejében, melyek az udvarunkat borították. Nem voltak sehol, de a hálók mégiscsak keletkeztek, szilárdan, sebezhetetlenül. Áthaladva a szobákon, rájuk akadtunk, vigyázatlanul nekisurlódtunk arcunkkal, ilyenkor lágyan simogatta a hajunkat és a szemünket, mi pedig kezünkkel hangyagul lesöpörtük.

Később már unalmasan makaoccsá vált. Mindenhol jelen volt. Az ember meg sem fordulhatott anélkül, hogy bele ne gabalyodjon, foglyul ne ejtse. Immár csak nagyobb erőfeszítés árán szakíthattuk el. Fojtogatott bennünket, nyakunkra csavarodott, szánkba tömődött. A szobák fojtottakká, szűkekké váltak, felfrissülést már a tornácon sem leltünk. A lépcsők puhák, sikamlósak voltak a rájuk tapadt pókhálótól. Lábunk bele-belesüppedt, hátrátatott bennünket, bokánkra tekeredett, felkapaszkodott lábszárunkon. Hangtalan volt, ereje félelmetes. Többé nem ismertük fel egymás arcát: hamuszerűek és puhák voltak, a vonások csak néhol sejlettek elő, váltak felismerhetőkké a pókfonalak hálós rétege alatt. Jól hallható nesz kísérte nehéz lélegzésünket, a szürke szálat súlyos hajfűrtként vontuk félre. Már ruhát sem viseltünk, nem volt rá szükségünk, a hálóréteg második bőrünként tapadt hozzánk, simán, hajlékonyan és elnyűhetetlenül. Ha belegázoltunk a folyóba, semmit sem változott. A szálak nem engedték át magukat az örvényeknek, hanem tökéletesen, hűen megvédték bennünket, így a vízből szárazon jöttünk ki, érintetlenül a cseppektől.

Járásunk lelassult, húztuk a lábunkat, mégis olyan nesztelenül mentünk, mintha siklanánk. Talpunk alatt nem éreztük az ágacskákat és a part kavicsait: mintha pamukba öltöztünk volna, testünket ködgo-

molyag övezte. A parton sűrű cserjéken törtük át magunkat, hosszúra nőtt hajunk beleakadozott, rácsavarodott a bokrok ágaira, visszarángatott bennünket. Mi pedig marokkal téptük, csupáltuk... majd hallgaton és szenvtelenül folytattuk utunkat. Habár téptük, szaggattuk, nagyon gyorsan megújult és nőtt, ugyanolyanná vált, mint amilyen az imént volt: hamuszerű, por- és pókhálószerű. A szálak elvékonyodtak és összegabalyodtak a mögöttünk lebegő pókfonalakkal.

Egészséges gyümölcsöt keresve ténferegünk a kertben, de hasztalan: az almák rothadtan csüngtek az ágakon, a legfinomabb érintésre is lehullottak s a fák alatt kásás, bűzös, ragacsos masszává zúzódtak, tovább gázoltunk rajtuk élmélet keresve. Hosszú körmünkkel a kertben kaparásztunk, túrtunk, mint a vakondok, de a gyökerek aszalodottak voltak és keserűek, megköpdöstük őket s tovább vajtuk a földet. Holdkórosokként vonszoltuk magunkat a réten.

Ejjel, hátunkkal bütykös fatörzseknek támaszkodva bámultunk a kísértetiesen sápadt, vigyorgó holdra, melynek hosszú, tejés sugarai pupillánkba fűrődtek, sápadttá és zavarossá változtatva azt; mintha kiszívta volna a színeket belőle. Mi azonban nem mozdultunk, némán átengedtük magunkat a körülöttünk levő természet ölelésének.

Különös nyár volt, furcsa lidércnyomás, melytől nem bírtunk s nem is akartunk szabadulni.

II.

Nemsokára már az erdei vadak is látogatni kezdtek bennünket. Furcsa módon nem félték tőlünk, ahogy mi sem tőlük. Egy lépésnyire közel merészkedtek hozzánk, tekintetüket le nem véve az arcunkról köröztek körülöttünk; néha sokáig álltak előttünk, értelem nélküli, megmerevedett tekintetükkel szembogarunkba bámulva. Úgy éreztük, mintha a még megmaradt értelmünket s akaratunkat itták volna magukba, és mintha kevés, homályos és kusza gondolatainkat is ellopnák, mintegy azokkal gyarapodva, táplálkozva erősödnének. Látogatásaik után üresek és némák maradtunk, megfosztva minden emléktől és az emlékeztől. Halottak és üresek voltunk, mint a kihalt termek.

Amikor az állatok visszatértek, már furcsák és félelmetesek voltak, valami az iszonyathoz hasonló lopódzott belénk, akikből már az emlékezés érzete is kiveszett. Komoly, gúnyos, megvető emberi szemmel vizsgálgattak bennünket, emberi tekintettel, mely annyira fáradt és szomorú volt, hogy lényünk belsejében, ahol már minden rég halott volt, megnőtt a rémület. Amikor hosszú idő múlva hátrálva elhúzódtak tőlünk, újra fásultságba és érzéketlenségbe estünk.

Mintha valami belső parancsra tennénk, újból és újból a folyóhoz vonszoltuk magunkat. Sok, nagy partra vetett halat találtunk itt, amelyek halkán nyöszörögve haldokoltak, vonaglásuk mind lassabbá és lassabbá vált, míg abba nem maradt s nyugton feke maradtak. Haláltusájuk hosszú és nehéz volt. Napokig feküdtek így, furcsán-nevetségesen utánozva azokat a mozdulatokat, amelyeket valaha a vízben tettek, mintha abban reménykedtek volna, hogy a következő test- és uszonyrándításuk visszajuttatja őket oda, ahonnan a partra vetődtek. A folyót figyelve láttuk, hogy saját maguk ugrottak ki a szárazra. A vízben levők néha

kikémleltek a parton fekvő haldokló kis testek csoportjára, majd összeszedve minden erejüket kiugrottak. Meggömbülve repültek, széttárt uszonyokkal, esetlen testük puffanása tompán hangzott a száraz, megrepedezett parton. Mind többen voltak itt a folyó mellett, az újonnan jöttek nem is érintették a talajt, már másokra estek, csillapítva görcsös táncukat.

A szél már régen nem fúj, a levegő nem mozdult, a nap nem látszott az égen, bár határozottan éreztük nehéz, nyirkos melegét. Kegyetlen sugarai mindenhova elkísértek bennünket, még a vén erdő hatalmas fatörzsei alá is, a régi, magas szekrények árnyaival teli sötét, alacsony szobákban is a fejünk tetején zuhogott. Mintha az idő folyása megrekedt volna, mintha bennünk és az égen egy lidérczel teli, nehéz álom észbontó, kaotikus pillanata telepedett volna meg. Nem vártuk a következő napot, mert mint az előző, az sem hozott számunkra enyhülést.

Beleszoktunk már ebbe a pókhálószerű, ólomcsendű, örült világba. És míg fogatlan szánkkal megpróbáltuk szétmarcangolni a döglött halak testét, nagy, fekete madarak kezdtek körözni felettünk.

III.

Csak el kell képzelni a folyót, mely elég széles minden vízi kúszónövény, az összes moszat és csiga, iszap borította, berozsdásodott harang számára. Ha vagyunk olyan állhatatosak és nem pislantunk abban a pillanatban, amikor a nap dicsfénye elmerül a láthatáron, igyekeztünk kifizetődik. Kezünket a fenéig mefíjtjük, az iszap körülölel bennünket, s mint a dagály emelkedik karunkon fel és húz maga felé. A sűrű folyó fölé hajolva belenézünk és meglátjuk magunkat. Megváltoztunk, másmilyenek vagyunk, mint egyszer egy különös álmunkban. Arcunk levéltest, rothadásra hajlamos; szemünk helyén nagy, vak hűszínű gombák. A fülünkbe telepedtek, szarvukkal egymás felé nyújtózkodnak. Fejünk körül kaján mezők kipárolgásai lebegnek. De ennek a folyónak a partján nyugodtak lehetünk, senki kíváncsi tekintete nem zavarja pihenésünket. Csak vízalatti hangok hallatják a megértés mormoló szavait. Míg ujjaink az elrejtőzött vízlakók fészkeiben kotorásznak, a halak remegve nevettek rajtunk. Felfigyeltünk arra, hogy valami harapdálja a folyó mozgékony testébe vájt ujjainkat. Hálások vagyunk ezért a figyelmességért, vigyázva leeresztjük oda a vízen át mosolyunk egy darabkáját. Azt hisszük, hogy az átélt dolgok csak kellemetlen kirándulást jelentettek világaikon kívülre, s hogy végre visszatérhetünk a folyó partjára, ahonnan valamikor elindultunk megszelídíteni a vadállatokat. Csak kertünk nedves földjét vágytuk vissza, melyet ott kellett hagynunk az előrenyomuló kegyetlen emberbarátok kényekedvére.

A folyó lomha alja ébredezni kezd az új jövetelével, mind hangsúlyosabbá válik a halak mormolása. Felmerülnek a mélység kíváncsi, sápadt arcú lányai, egy félénk, de hosszú pillanatig fakó fehér szemükkel képünket vizsgálgatják, mely lassan átalakul, majd hirtelen eltűnnek, ágkarjaikat a kavicsba túrva; elfeledték már az állatok képét, így megrémisztették őket följük hajló arcunk változatlan vonásai. Szik-

rázó cseppecseköd hullik testünkre, a folyóból pedig valami nyirkos, orsószzerű kezek emelkednek ki. Testünk mellett kúszva megismételhetetlenül simogatják azt. Kicsalva agyunkból az eldugott helyeken megbújt gonosz gondolatokat széttépik a kocsonnyás testeket, melyek egyre kevésbé szegülnek ellent. Így kell ülni, a folyó fölé hajolva, míg a legfélénkebb hal is fel nem bátorodik, míg a legtávolabbi folyandár jóindulatúan meg nem érinti kezünket; csak ekkor maradhatunk itt örökre, csak ekkor telepedhetünk le a folyónk partján, várva a napot, míg végre beleereszkedhetünk a többi békés hal, csiga és moszat közé.

IV.

A szoba sűrű s nehéz sötétséggel telítődik. Mind hatalmasabb, támadóbb a csend, mintha minden pillanatban vastagabb és áthatolhatatlanabb fallal választódna el a világtól. Így elszigetelve, rabul ejtve a szobában, visszhangzani kezd a csend. Először csak alig észlelhető halk süvítés ez, mely néha-néha megszakad. Hamarosan azonban csendes zúgássá erősödik, mintha láthatatlan szúnyog zúgna valahol elrejtőzve. Ha az ember hallgatja ezt a hangot, úgy tűnik neki, mintha az hirtelen félbeszakadna, de ez csak csalóka képzet. Csak a fül szokott hozzá, az továbbra is hallatszik. Aztán ismét hallani, mind határozottabban. Mind sűrűbb és ragadósabb a sötét, annál inkább úgy rémlik mintha a padlóval és az alig megsejthető, körülöttünk álló tárgyakkal együtt süllyednénk. Mint amikor a lift az álom végtelen bányába ereszkedik, szinte érzékeljük a mozgást, s míg süllyedünk, gyomrunk riadtan, remegve ellenkezik, a borzongás fokozatosan egész testünkön szétterjed. Ekkor a könnyű szédülés szinte elmámorít bennünket, és a perc kínos volta ellenére valami édes és ijesztő borzongással engedjük át magunkat e mozgásnak. Mintha már a padló is rengne, elveszítjük egyensúlyunkat, gondolatban széttárjuk karunkat, láthatatlan tárgyakat keresve, melyeknek nekitámaszkodhatnánk. Azonban mégsem esünk el.

A hangerő a lágy tónusoktól már a fülsértő fütyülésig erősödött, mintha számtalan mozdony, bántó hanggal, áttörné az egyedülállt falát. S míg a süvítés fokozódik, a halántékunk dühösen lüktet, vadul dörömből dobhártyánk. A fej mintha szilárd a bronzba lenne szorítva, mely minden pillanatban szűkül: fájdalmat érzünk, s bár úgy érezzük, hogy a kín pár perc múlva elviselhetetlenné válik, ez mégsem következik be. Körülöttünk már minden sivít és harsog, bolondul nekidühödve kaotikusan örvénylik, széles lendületben mozog jobbra-balra, disszonáns, vad, hangzavarban táncol. És mi itt vagyunk, ebben a felbőszült térben, nehéz belső impulzusoktól rázva, nem várt taktusaiban, egy más, furcsa, meglepően ismeretlen tam-tam zenének. Mintha hatalmas hullámok zúdulnának ránk, hol az egyik, hol a másik falhoz csapdosva bennünket, mint valami sziklákhöz, melyek fennsége és értelmetlen játékukban szinte labdázna velünk. Különös erők áldozatai lettünk, melyek e szoba fogságában tartottak bennünket rabul, habár — megerősítve képzeletünket — tudtában vagyunk annak, hogy valahol kint egy megszokott, csendes este élete folyik, melynek banalitásai egy pillanat alatt szétfeszíthetnék bolond esténk rémes varázsát. Nem teszünk erőfeszítést, hogy szétfeszítsük körülöttünk az örvényt. Lehet, hogy csak pillanatok

múlnak el, lehet, hogy hosszú órák, vagy az éj a végtelenbe nyúlik, időérzékünk elveszett, átéltünk minden örömeivel s bánatával egy egész életet. Mintha egyidejűleg volnánk tapasztalt, fáradt, ráncos arcú, meg-görnyedt hátú százévesek — és csecsemők, akik hiába nyújtogatják görbe, rövid karjukat az elérhetetlen tárgyak után.

És így állunk, eltelve az összes átélt utazással s érzéssel, mint aki egy percel halála előtt újraéli egész életét, mozdulatlanul, tetszhalottként a benyomások erejétől és sokaságától, melyek az éji, nehéz s kimerítő látomástól keltek életre, s melyekre mi hirtelen rájuk akadunk, védekezve, túlérzékeny, remegő érzékszerveinkkel a vakító, kérelhetetlen, széles fénysávtól, mely erőszakkal visszavisz bennünket a valóságba, a lusta, csömörletes estébe.

V.

Az este, hosszú, hosszú ideje először, ismét kimentem a kertbe. Ritkán jártam ide, most emlékeink vad, hallgatag s áthatolhatatlan flórája. Már régen a házba húzódva élek. Elég, sőt túlnagy is számomra. Amikor esténként az ócska fotelben ülök, melynek fakó virágai mintha megsárgult csipkék s a múlt levendulaillatát árasztanák, ott érzem magam mögött a szobák élő jelenlétét: egy egész sor tágas, sötét, régen elhagyott és üres terem, melyek mintha mindazok emlékét őriznék, akik valaha bennük éltek fényes, távoli napjaikat. Néha-néha a ház távoli zugából, mintha nehéz selyem suhogása hallatszana, boldog lányok néhai lépteit illannak el. Az árnyékban, az ablak melletti mélyedésben még mindig ott ül anyám csendesesen, lágyan s révedezően mosolyogva a semmibe mereng. Jelenlétében mindenki lehalkította szavát, sietve mentek el mellette, lábujjhegyen, félve, hogy titokzatos magányát meg ne háborítsák. Ő nyugodtan ült, törékenyen, ősz hajjal és szépen, ovében összezárt valótlan kezekkel. Mikor nem hallott hango-kat s nevetést maga körül, beleringatta magát távoli, számunkra ismeretlen világába, amely biztosan csodásabb, szebb volt a miénknél, mert arcán különös boldogság és fájó béke csordult szét.

Az emberekkel, akik elmentek, az élet is kezdett kihálni a házból. Mindegyikük hirtelen, szökéshez hasonló, váratlan eltávozásával elvitt egy kis nevetést és boldogságot. A helyiségek lassan elveszítették rendeltetésüket, s így elhagyatva, őrizve az emlékeket, visszavárták a szögdécselő, ujjongó lépteket. A hirtelen megáradt iszalag, mintha életre kelne, fenyegetően átölelte béklyóival az épületet. Messze járnak már a napok, amikor a kertben a sűrű, tömör lombok alá bújunk, hogy megérezzük a nyári, friss esők késő délutáni varázsát. Emlékszem a keskeny csapásokra, a felnőttek esti sétáira, melyeket sűrűn megles-tem rejtekemből.

A ház kihalt, én meg lánnyá cseperedtem.

Amikor egyedül maradtam, újra ebben a kertben találtam magam. Félttem szobáink búskomorságától, ezért szöktem a kertbe, a fák alá. Ám itt is veszteni kezdték formáikat gyermekkorom árnyas berkei, az álom és a képzelet. A bukszus már nem látszott olyan szelídnek, mint valaha, feldúsult mérgezőldje titok lett. Mélységében a kéz vállig merült, mire az mintha zavarosan, öregesen mormolt volna valamit.

Magányos életbe kezdtem a rózsákkal, melyek, mint én, vadul burjánzóttak. De legjobban az orgonabokrokat szerettem, nyugalmas védelmük alá húzódtam, minden sötétedéskor elnyúltam a kék bokrok alatt, s valami furcsa fáradtságtól elbódulva, súlyos, részegítő félálomba veszem.

Anyámat ritkán láttam. Néha, zajtalan léptekkel, lement a kertbe... épphogy elősejlett előttem fehér arca, ernyedte keze. Szeme csak ekkor csillant fel, az ágak s levelek sötétjén át. A házban mozdulatlan volt, mint a tárgyak körülötte, tekintete elveszett, üres.

Embereket többé nem láttam s hamarosan elszoktam tőlük. Jól éreztem magam így, egyedül, elfelejtve, biztonságban voltam a lombok sűrűje között. Nem vettem észre, a kert mindjobban bekerít, erősödik és túlnő, mind hatalmasabb és fenyegetőbb lesz elfoglalva a csikorgó kavicsösvényeket.

VI.

A tornác be volt üvegezve, a táblák tökéletesen tiszták, mentesek minden karcolástól. Amikor először hozták ide, úgy rémlett neki, mintha egy hosszú, nyomasztó álomból ébredne, mintha véget ért volna a látomás, mely emlékezete óta tartott. Amikor meglátta, mind a három oldalon maga körül a természetet, úgy rémlett neki, mintha az egész világ tárulna eléje, mindaz, amitől eddig megfosztották, de ami után ösztönösen vágyódott: a nap- és éjszakaváltozások végtelen, fárasztó óráiban, amikor váltakozva, hol könnyű, mámorító álomba, hol pedig súlyos, részeg, féléber valóságba esett, a tudatra ébredés pillanataiban és a kristálytisza ébrenlétben, melyek, mint valami szabály szerint, ugyanabban a pillanatban eltűntek, amint agyában tudatos, értelmes gondolat formálódott. Mint kívánság jelentkezett, sóvárgás a levegő, a friss, nedves föld szaga, a ringó ágak suhogása iránt.

Amikor mindezt váratlanul megpillantotta, a szeme előtt terült el, megremegett, meghátrált. Kintől hűvös, friss levegő lehelt rá, mely az állott és meleg levegőjű szoba után részegítőleg hatott, mintha hideg léghuzany alatt talált volna magát. Minden itt volt előtte: a nyirkos, fekete föld, a magasra sarjadt fű, a bozótok sűrűje a magas, penészfoltos fal mellett, a bukszus a ledöngölt ösvénynél. Érezte, erős vágy feszíti mellét, nem emlékezett, volt-e valaha is kinn abban a kertben. De élt benne valamilyen kapcsolat lénye és e kinti világ között, túl az üvegfalon. A moha bekúszott a repedéseken, s ő le kívánt hajolni, hogy megérintse. Hallotta a kint zajló élet letompult, csendes, átszűrt hangjait, melyet ő az innenső oldalról figyel, elszigetelve a hideg, sima átlátszó fallal.

Az ágak meglendültek előtte, kint minden fölmozdult. Kinyújtotta kezét, hogy megérezze azt az erős áramlást, ott kint... keze akadályba ütközött. Megfordult, és megnézte maga mögött a falat. Sehol az ajtó, amelyen kitaszították...

Kopeczky Csaba fordítása

* Részletek a szerző készülő lírai regényéből.